

kolák és főiskolások szorosán vett „szabadság“-eszméje megszűnt, helyébe a „néphezkötött“, illetve az „állam szolgálatában álló“ tudomány eszméje került. Mussolini jelszava az iskolák és az egyetemek számára „Libro e moschetto“, (könyv és karabély). Németországban viszont „nemzeti szocialista főiskolák“-ról beszélnek. A tudományok válságát elleplezik s a szabadságfogalmat a tudomány misztikus „kötöttsége“ pótolja. A szellemi életben mutatkozó válságszerű tünetek bűnét a liberálisizmusra hárítják. Ez a felfogás természetesen „Európa újrafelosztását“ és a háború kérdését is meg akarja oldani. Hangsúlyozzák, hogy a külpolitikai kérdések csak akkor oldhatók meg, ha ők maguk erősek. Ez a fő érve különben a militarizálásnak is. A főiskolásokra ebben a folyamatban fontos feladatok hárulnak. Ők képezik a speciális technikai csapatok és altisztek táborát. Mindezzel együttjár „az európai tér újjászervezésének“ programja. Hirdetik, hogy a főiskolás ifjúság hivatott ez újjászervezés „előkészítésére“.

Igy próbálja a főiskolás ifjúság súlyos helyzetét a politika egyik ma uralkodó iránya kihasználni. Csak egyre nem képes ez a politika: a válságot mellőzni, amelynek alapján a főiskolások világnézeti szüksége keletkezett. A főiskolás ma is, mint azelőtt, elsősorban a termelési folyamatba kíván besorozódni s a „politikai katona“ funkcióját átmenetinek tekintti; reméli, hogy a „nemzeti forradalom“ befejezésével a termelési folyamatba való bekerülése is megoldást nyer. Márpedig ép' ez a remény az, amely a legkevésbé számíthat jelenleg a beteljesülésre.

(Zürich)

Szeremley László

SZELLEM, ETHIKA, HÁBORU. A Szellemi Együttműködés Nemzetközi Intézete kiadásában megjelenő *Correspondance* (a tagok elvi kérdésekkel foglalkozó levélváltását közli) legújabb kiadványában „A szellem, az ethika és a háború“ kérdésével foglalkozik. A szóbanforgó kiadvány többek között az angol Aldous Huxley s a holland J. Huizinga hozzászólását közli. Huizinga, ha a mélyebb társadalmi összefüggésekig nem is hatol, a jelenségeket éles kritikával szemléli. A mai nacionalizmusokról a következőket írja: „A modernnek nevezett civilizáció az emberi lélek három örök gyöngéjét sinyli, ezek szerintem: a gyermekesség, a babona és a képmutatás. A gyermekesség, mely valaha a nép-szórakozásokban élte ki magát, ma nyilvános, hivatalos, elismert és megszervezett. A nemzeti vagy másféle politikai reklám elfoglalta amaz igazi kultuszok helyét, amelyek megnevesítették a görögök ifjúságát. A kormányzatok nagy becsben részesítik és kultiválják mint parádét, mint a technikai tökéletesedésben való versengést, mint a nemzeti érdek fítoztatását... A modern civilizáció felvilágosodottnak képzei magát, holott tömve van babonákkal. Nem beszélek a hamis miszticizmus ezer eltévelyedéséről. A technikai és politikai babonákra gondolok, a tengeralattjárók, cirkálók, a légi vagy vegyi háború utólagos hatásosságába vetett hitre. Egy eljövendő kor mindezt közönséges babonának minősíti majd, sokkal súlyosabbnak és gyalázatosabbnak, mint a világ minden amulettjét és boszorkányságát.“

Huxley válasza a társadalmi szkepszis, keserű cinizmus és kitünő, bár minden komoly következtetés-levonás nélküli megfigyelések szövedéke. Némely szociológus ama megállapításához, hogy az öngyilkosságok száma a háború idején összehasonlíthatatlanul kisebb, mint békeidőben, a következőket fűzi: „Az átlagember számára az emóció az, ami érdemessé teszi az életet. Az unalom az erkölcsi nyomorúság kiapadhatatlan forrása. Márpedig a háború idején szinte lehetetlen unatkozni... Számlálhatatlan férfi és nő, kinek élete békeidőben közönséges és ízetlen, a hadüzenet pillanatától kezdve hirtelen minden fajtájú heves érzésben fetreng. Szó-

lidaritás-, kollektív-, hiúság-, gyűlölet- s erényes felháborodás-érzésekben. Vese feletti mirigyeik szokatlan aktivitásban vannak, az egész szervezet felélénkül; egészségesnek és erősnek érzik magukat. Ugyanakkor a szinte mindnyájunkban lakozó és a civilizáció által oly' gondosan visszafojtott szadista hajlam szabad kiéléshez jut. Azok számára, akik nincsenek ténylegesen kitéve a halál vagy a megcsönkítés veszélyének, a háború az érzések nagy ünnepe, valamiféle orgia, szaturnália. Az öngyilkossági statisztikákból ítélve az életet kb. 40 százalékkal érdemesebb háborúban, mint békében élni."

A mai nacionalizmusokról szólván megállapítja, hogy a „békeidők“ nacionalista érzései ugyanazok, mint a háborús emóciók, csupán egy más izgalmi fokon: „Napjainkban a diktátor-demagóg művészete abban rejlik, hogy a békét a heves érzések ugyanolyan gazdag forrásává avassa, mint a háború. A diktátor-demagóg iparkodik tömegeit állandó érzés-hullámzásban tartani, ezért parádákat és tüntetéseket rendez; sovén beszédekkel árasztja el őket; legyezgeti szadizmusukat azzal, hogy népszerűtlen kisebbségeket szolgáltat ki üldözésüknek. A szolidaritás kellemes érzését a tömegmozgatók minden ismert eszközeivel serkenti. Az egyéni fontosság érzetét katonai címek és kitüntetések, a legsivárabb munka nemzeti szolgálat méltóságára való emelése, valamint a faji vagy kulturális felsőbbrendűség tanainak hirdetése fokozza. S így tovább. Minden a legjobban megy, bizonyos ideig. Azonban minden túl hosszúra nyújtott öröm fájdalommal változik. A népeken, melyek a leghosszabb ideig éltek egy demagóg parancs-uralma alatt, az unalom és elfáradás ugyanazon jelei ütköznek ki, mint szinte mindenütt a háború első hónapjaiban."

S. Kovács Imre

VALTOZÁSOK A NEMZETISZOCIALIZMUS IDEOLÓGIÁJÁBAN. Hetek óta a Harmadik Birodalom „szellemi“ életében mindinkább szaporodnak azok a jelenségek, amelyek tudósoknak és filozófusoknak a nemzeti szocialista világnézettől való elszakadását igazolják. A *Völkischer Beobachter* egyik legutóbbi száma hosszabb beszámolót közöl Theodor Litt lipcsei filozófus előadásáról, amelyet az *A filozófia és az idő szelleme* címen a Kant-társaság lipcsei gyűlésén tartott. A *Völkischer Beobachter* tudósítója megállapítja, hogy „Theodor Litt a nemzetiszocializmusnak még a nevét sem ejtette ki előadása során, sőt előadásából nem hiányoztak a rejtett támadások és lebecsülő utalások, melyek nyilvánvalóvá teszik, hogy Litt filozófiája az idő szellemével semmiféle vonatkozásban sem áll“. Miután így a tudósító megfelelő helyen beajánlja a szerzőt, a maga részéről vitába száll a szerinte individualista Litttel. Polémiaja ilyen megállapításokban csúcsonylik: „az ezen és a más hasonló helyeken jelentkező tartós tetszés igazolja, hogy az előadó erősen zsidós hallgatóságát milyen ügyesen tudja kielégíteni, s hogy levezetései valójában hová céloznak“. Egyáltalán nem csoda ez, hisz' „mindenki előtt világos, ha az előadó nem is mondotta ki, hogy a támadás középpontjában a faji gondolat áll“. Hogy a faji gondolattal való operálás milyen nehéz, igazolja a *Völkischer Beobachter*nek ugyanaz a száma, amelyben az említett tudósítás megjelent. Sőt a tudósítással egy oldalon olvasható, nagy cimbetűkkel: „A Melchett-érmét Bergius professzor kapta.“ Nos, ez a Melchett azonos Alfred Monddal, aki eredetileg német zsidó s aki az angol kémiai iparban való érdemeiért, különösen ami a hadi kémiát illeti, lordságot kapott. Ezen kívül még cionista is. A faj gondolata tehát mindenkép' kezd komplikálttá válni a mai Németországban. A faji tanokkal szemben a kétely mindinkább nyilvánvaló. Ujabban már a mai német katedrák bioló-